

Majandusteadlane Paul Krugman majanduskriisist

Kristiina Jaansen, Eesti Rahvusraamatukogu parlamendiinfo keskuse majandus- ja poliitikainfo töörühma juht

Paul Krugman on Ameerika Ühendriikide majandusteadlane, akadeemik ja kolumnist. Tema peamised uurimisteemad on olnud rahvusvaheline kaubandus ja rahandus, ta on uue kaubandusteooria väljatöötajaid. Oma tegevuse eest pälvis ta 2008. aastal Nobeli majanduspreemia. Praegu uurib Paul Krugman majandus- ja finantskriise.

2008. aasta lõpus avaldas Paul Krugman viimase 20 aasta majanduskriise käsitleva raamatu "The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008". See on 1999. aastal ilmunud raamatu "The Return of Depression Economics" täiendatud ja uuendatud versioon. Esimeses kirjeldas ta finantskriiside mõju majanduskasvule 1990. aastail Aasias ja Lõuna-Ameerikas. 2008. aasta väljaandes on lisatud peatükke Ameerika Ühendriikide finantskriisist, kuid ta analüüsib taas ka Aasias ja Lõuna-Ameerikas aset leidnud majanduskriise ning nende põhjusi. Muu hulgas leiab ta, et Argentina ja Mehhiko finantskriisidest oleks tulnud õppida ning vältida vigu, mida nendes riikides tehti. Aasia finantskriisi peab Krugman praeguse kriisi peaprooviks. Krugman väidab, et Aasias ja Lõuna-Ameerikas tekkis langus, sest pangad võtsid liiga suure riski, mille tõttu inimesed kaotasid usalduse pankade vastu ning algas paanika. Autor tõmbab nende riikide ja Ameerika Ühendriikide vahele paralleele, analüüsib finantskriisi kulgemist ning arutleb, kuhu see võib välja jõuda.

Raamatu esimeses peatükis kirjutab Krugman kapitalismi levimisest (tema enda sõnul kapitalismi triumfist) ning ka Nõukogude Liidu lagunemisest, nimetades majanduslikult edukateks Poolat, Eestit ja Tšehhit.

Loomulikult keskendub Krugman Ameerika Ühendriikide majandusele ja finantskriisile, kirjeldades keskpanga tegevust, kinnisvarabuumi, probleeme investeerimispankades ja majanduspoliitilisi otsuseid. Sageli pöördub ta ka 1930. aastate majanduskriisi juurde, tuues sealt paralleele ja näidates võimalusi kriisist väljumiseks.

Kriitikud on raamatu enamasti hästi vastu võtnud. Kiidetud on teose lihtsat ja loetavat keelt, selgust ja paljude teemade lahtiseletamist. Raamatut on peetud ka provotseerivaks, kuid soovitatud lugeda isegi siis, kui Krugmani vaadetega ei nõustuta.

Guardiani ajakirjaniku William Leithi arvates on Paul Krugmani raamat suurepärase, kuid mitmed aspektid mõjuvad talle hirmuäratavalt. Leithile on rabavaim tõdemus, et majanduses võib olla langus isegi siis, kui see tundub stabiilne. Selle illustreerimiseks kasutab Krugman Washingtoni lapsehoidjate rühma näidet. Sellesse rühma kuulunud paarid leppisid kokku, et hoiavad üksteise lapsi. Süsteemi hõlbustamiseks võtsid nad kasutusele kupongid. Kui paar hoidis kellegi last, sai ta kupongi, ning kui nad vajasid lapsehoidjat, pidid maksma kupongiga. Tundus, et selline süsteem toimib hästi, kuid tegelikult ei toiminud. Paarid hakkasid muretsema, et jäävad eemale ühiskondlikust elust ja suhetest ning tahtsid lapsi hoida pigem nädala sees kui nädalavahetustel. Rohkem sooviti lapsi hoida kui välja minna. Kupongid jäid kasutamata ning tekkis olukord, kus puudus ei olnud lapsehoidjatest, kuid hoida polnud kedagi. Nii sattuski lapsehoidjate rühm kriisi. Krugmani arvates olnuks lahenduseks kupongi väärtuse mõjutamine. Fakt, et lapsehoidjate rühma liikmed olid ratsionaalsed, pani süsteemi vahetustegevuse seisma. Krugman väidab, et sarnane olukord on ka praeguse kriisi puhul – igaüks tahab säästa. Lapsehoidjate näitega püüab Krugman selgitada praegust majanduskriisi ja näidata, kuidas sellest välja tulla. Kui püütakse raha enda käes hoida ja seda ei investeerita, tekib süsteemis langus. Sel juhul peaks valitsus käibelega laskma rohkem raha, nagu on arvanud John Maynard Keynes.

Oma raamatus on Krugman majanduslanguse suhtes optimistlik. Tema arvates on majanduses olulisim väide: tasuta lõunaid ei ole. Vahendid on alati piiratud – tuleb leppida sellega, et kui soovitakse saada võimalikult palju ühest asjast, saadakse vähem teisest. Languses olev majandus aga peidab endas tasuta lõunat, kui me ainult nuputaks välja, kuidas seda kätte saada. Siinkohal viitab Krugman suurele töötute hulgale, keda saaks rakendada.

Raamatu viimases peatükis näitab Krugman finantskriisist väljumise võimalusi. Tema ettepaneku kohaselt peaksid valitsused suunama rohkem kapitali pangandussüsteemi, et uuesti finantsturge aktiveerida. Üks kriisi lahendusi on arengumaade abistamine. Uute kriiside vältimiseks tuleks reformida ka finantssüsteemi.

2009. aasta juunis pidas Krugman majanduskriisi teemal avaliku loengu Londoni Majanduskoolis. Ta sõnas, et majanduslanguse mõju kestab veel kaua. Majanduslik olukord enam ei halvene, vaid stabiliseerub, kuid olukord tööturul on halb ja võib veelgi halveneda. Isegi kui majanduskriis läbi saab, ei tähenda see, et taastub kriisieelne olukord. Krugmani väitel hakkas pärast eelmist majanduslangust Ameerika Ühendriikides tööturg taastuma 30 kuud pärast languse lõppu. Kuid ei saa välistada, et praeguse kriisi puhul võib see periood olla pikem.

New York Timesi kolumnides ja oma ajaveebis arutleb Krugman Ameerika Ühendriikide poliitilise ja majandusliku olukorra ning finantskriisi üle. Ta kommenteerib ja sageli ka kritiseerib riigi rahandustegelaste ja juhtide, kaasa arvatud presidendi tegevust majanduslanguse ajal. Krugman on kirjutanud, et palkade vähendamine suurendab töötust – inimestel on vähem raha, nad ei saa tarbida nii palju kui varem ning see mõjub halvasti majandusele. Pigem tuleks luua uusi töökohti ja elavdada majandust. Krugman on oma kolumnides kritiseerinud ka Ameerika Ühendriikide nn majanduse elavdamise paketti, pidades seda ebapiisavaks.

Paul Krugman on sündinud 28. veebruaril 1953. aastal New Yorgis. 1974. aastal lõpetas ta Yale'i Ülikooli, 1977. aastal sai Massachusettsi Tehnoloogiainstituudis doktorikraadi. Ta on olnud õppejõud Yale'i Ülikoolis, Massachusettsi Tehnoloogiainstituudis, Londoni Majanduskoolis ning Stanfordini Ülikoolis, aastast 2000 töötab ta Princetoni Ülikoolis majandusteaduse ja rahvusvaheliste suhete professorina. 2004. aastal nimetati Krugman Haverfordi Kõrgehariduse humanitaarteaduste audoktoriks.

Krugman on öelnud, et tema huvi majanduse vastu sai alguse Isaac Asimovi Asumi-sarjast. Nendes teostes püüavad tuleviku sotsiaalteadlased päästa tsivilisatsiooni. Ka Krugman tahtis olla selline teadlane ning seetõttu pöördus majandusteaduse juurde.

Ta on avaldanud üle 20 raamatu ning kirjutanud rohkem kui 200 teaduslikku artiklit. Aastast 1999 on ta kirjutanud kolumne ajalehele The New York Times, varem oli ta ajakirjade Slate (1996–1999) ja Fortune (1997–1999) kolumnist.

Paul Krugman on pälvinud mitmeid auhindu: John Bates Clarcki medal 1991; Adam Smithi auhind 1995; H. C. Recktenwaldi majandusteaduse auhind 2000; ajakiri Editor and Publisher nimetas ta aasta kolumnistik 2002; Astuuria Printsotsiaalteaduste auhind 2004.

Kirjandust

Krugman, P. (2009). The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. New York, London: W.W. Norton & Company.

Paul Krugmani ajaveeb: <http://krugman.blogs.nytimes.com/>

Paul Krugmani kodulehekül, kus on võimalik lugeda tema kolumne ja kuulata tema esinemisi: <http://www.krugmanonline.com/>

Paul Krugmani avalik loeng majanduskriisi teemadel (Londoni

Majanduskoolis): http://www2.lse.ac.uk/PublicEvents/live/LSELive_previous.aspx